

Carl Emil Fengler og folkesundheden

Lektor Signild Vallgård

Carl Emil Fengler
(1814-1884).

Den danske læge *Carl Emil Fengler* (1814-1884) markerede sig ved nytænkning på en række områder: videnskabelige metoder, dataindsamlinger og politiske initiativer, som alle havde betydning for det, vi i dag kalder folkesundhedsvidenskab og folkesundhedspolitik [1]. Som nyuddannet kirurg rejste han rundt i Europa i 1830'erne, og de impulser, han fik under rejsen og senere ved at følge den lægevidenskabelige udvikling syd for landets grænser, omsatte han i de følgende årtier i en omfattende indsats inden for forskning, dataindsamling og undervisning (Figur 1). I den første årgang af *Ugeskrift for Læger* i 1839 skrev han »Om den numeriske Metode« hvor han plæderede for brugen af systematiske, kvantitative opgørelser [2]. Han betonedede betydningen af at tælle i stedet for at bruge ord som »sjælden«, »ofte«, »adskillige« og »almindelig«, når man beskrev sygdomme. I artiklen foreslog han også, at der skulle laves epidemiologiske undersøgelser af sygdommernes fordeling på aldersgrupper, køn, forskellige erhverv og sociale klasser. Helt i tråd med den måde, som epidemiologer arbejder på i dag.

I 1845 tog han initiativ til og blev den første formand for Det Kongelige Medicinske Selskabs statistiske komite. I de følgende år publicerede komiteen mange artikler i Bibliotek for Læger og Det kongelige medicinske Selskabs Skrifter om medikotopografiske og statistiske emner, mange af dem skrevet af *Fengler* selv [3-4]. Komiteen udsendte bl.a. spørgeskemaer til alle danske læger med henblik på at indsamle oplysninger om menark, dødsårsager, smitsomme sygdomme og obstetriske tilfælde i lægepraksis og til jordemødrene om obstetriske tilfælde i deres praksis. En aktivitet, som kan ses som forgængere til dagens registre og Sundhed og Sygelighed i Danmark-undersøgelser. I en af sine artikler [3] præsenterede *Fengler* udførligt forskellige måder at beregne den danske befolknings dødelighed og livslængde på. Han argumenterede for, at middellevetiden var det bedst egnede mål. Og man må sige, at han er blevet hørt, da middellevetiden i dag er det hyppigst brugte mål for den danske befolknings sundhedstilstand.

Fengler deltog desuden i mange konkrete forbedringer på sundhedsområdet. Efter koleraåret oprettede han sammen med kolleger en lægeforening, som skulle arbejde for bedre boligforhold for de fattige. Som hospitals- og finansborgmester i København i årene 1874-1883 fortsatte han sit arbejde mod spredning af infektionssygdomme ved at lade bygge et karantænehospital, Øresundshospitalet, som åbnede i 1875, og et epidemisugehus, Blegdamshospitalet, som åbnede i 1879. Med henblik på at forebygge sygdomme var han des-

uden med til at fremme bygningen af slagtehus og indføre kød- og mælkekontrol i København. Sammenfattende kan man sige, at *Fenglers* sundhedspolitiske tiltag ofte byggede på videnskabelige resultater, f.eks. hans egne om sårrosen, og at de hovedsageligt handlede om at forebygge sygdomme eller forhindre spredningen af dem.

Carl Emil Fengler var således på flere måder en tidlig repræsentant for folkesundhedsvidenskab og folkesundhedspolitikken, ved at han udviklede den medicinske statistik og lavede nogle af de første befolkningsundersøgelser, og ved at han som politikere arbejdede for at forbedre befolkningens sundhed gennem forebyggelse især af smitteoverførsel mellem mennesker og fra mad- og drikkevarer.

Korrespondance: *Signild Vallgård*, Afdeling for Sundhedstjenesteforskning, Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet, Øster Farimagsgade 5, DK-1014 København K. E-mail: s.vallgarda@pubhealth.ku.dk

Litteratur

1. Vallgård S. Carl Emil Fengler (1814-1884) – nytænkende læge og politiker. *Bibl Læger* 1999;191:5-19.
2. Fengler CE. Om den numeriske Methode. *Ugeskr Læger* 1839;1:305-15, 321-5.
3. Fengler CE. Om Dødelighedsforholdene i Danmark. *Det kongelige medicinske Selskabs Skrifter*. 1848;Ny Rk. 1. Bd:3-71.
4. Fengler CE. Om Koldfeber- Epidemiernes Indvirkning paa Dødeligheds- og Befolkningsforholdene i Danmark. *Det kongelige medicinske Selskabs Skrifter*. 1848;Ny Rk. 1. Bd:139-71.
5. Fengler CE. Om Koldfeber- Epidemiernes Indvirkning paa Dødeligheds- og Befolkningsforholdene i Danmark. *Det kongelige medicinske Selskabs Skrifter*. 1848;Ny Rk. 1. Bd:139-71.